

V spomin

OB SMRTI BLAŽETA KONESKEGA

Sedmega decembra zvečer je prek radia Skopje odjeknila vest o smrti makedonskega jezikoslovca, pesnika, književnika, književnega zgodovinarja, esejista, prevajalca, univerzitetnega profesorja in akademika Blažeta Koneskega. Tako vsestranost sem zaradi običaja, ki se pojavlja ob takih dogodkih, omenil namenoma. Po splošnem mnenju pripadajo vsestranski ljudje minulim obdobjem. V prejšnjem stoletju so se pojavile mnoge enciklopedične osebnosti, ki so delovale na vseh področjih življenja. Za dvajseto stoletje pa se zdi, da je najpomembnejša ozka usmerjenost. Kljub temu je akademik Blaže Koneski s svojim obsežnim delom pravi enciklopedist tega stoletja.

Rodil se je v prilepski vasi Nebregovo 19. decembra 1921. Osnovno šolo je končal v Prilepu, gimnazijo pa v Kraguljevcu, kjer je 1939 tudi maturiral. Slavistiko je študiral na univerzah v Beogradu in Sofiji, kjer je poslušal predavanja profesorjev Aleksandra Belića in Kirila Mirčeva. Oba profesorja sta bila odlična poznavalca makedonskih narečij, kar nam dokazujejo tudi njune študije: galički govor je raziskoval Belić, prilepski govor Mirčev. Beličeve in Mirčeve študije so bile sestavljene zato, da bi se prikazala »nemakedonska« jezikovna osnova omenjenih narečij. Najbrž je Blažetu Koneskemu tako dvojno šolanje pomagalo pri pisanju slovnice in pri odločitvi glede pravih makedonskih fonomorfoloških posebnosti, ki so se ločile od srbskega oziroma bolgarskega jezika. Sodeloval je pri osvobajanju Makedonije od starih in novih zasužnjevalcev. Njegovo najmočnejše orožje v tem boju pa je bila makedonska beseda, makedonski jezik. Pred natanko petdesetimi leti je bil novinar pri časopisu Nova Makedonija in dve leti kasneje član komisije za makedonske izdelke. Leta 1946 je postal načelnik Oddelka za kulturo pri Ministrstvu za nacionalno prosveto Federativne republike Makedonije. Z ustanovitvijo skopske fakultete je bil Koneski med prvimi postavljen za izrednega profesorja na Katedri za makedonski jezik in književnost (1946–1957). Kmalu je napredoval v dekana in rednega profesorja na filozofski fakulteti. V študijskem letu 1958–1960 je postal rektor skopske univerze. Leta 1967 je bila ustanovljena Makedonska akademija znanosti in umetnosti (MANU) in Blaže Koneski je bil eden njenih prvih članov. Postal je prvi predsednik Akademije in opravljal to delo osem let. Pred tem je 1962 postal dopisni član JAZU (danes HAZU), leto kasneje SANU, 1968 na univerzi v Chicagu, Vroclavu, Krakovu, Dunaju in Moskvi. Leta 1946 je sprejel mesto prvega predsednika v Društvu pisateljev Makedonije (DPM). Predsednikoval pa je tudi pri Zvezi pisateljske asociacije. Leta 1950 je postal prvi urednik makedonskega jezikoslovnega časopisa Makedonski jezik in ostal pri njem vse do leta 1972. Naloge urednika je opravljal tudi pri književnem časopisu Novi dan. Blaže Koneski je bil mentor mnogih makedonistov, ki so si pridobili priznanja za svoje delo na znanstvenem področju, nepozaben profesor splošnega jezikoslovja, zgodovine makedonskega jezika in staroslovanskega jezika, sodoben metodik, pedagog in redaktor velikega makedonskega slovarja (1961–1966). Sočasno pa je bil tudi odličen književnik, prevajalec in filolog.

Priznanja, ki so mu bila podeljena v domovini in po svetu, niso bila nezaslužena. Zdi se, da je njegova največja zasluga raziskovanje makedonskega jezika, njegovo normiranje, znanstveno interpretiranje in prezentiranje. Kot sodelavec v Komisiji za normiranje makedonskega knjižnega jezika je imel Koneski priložnost pokazati vse svoje znanje in sposobnosti. Nesporna je njegova zasluga za poenotenje makedonskega jezika. Obstojnost teh pravil dokazuje dejstvo, da se niso spremenila skoraj polovico stoletja. Danes sicer lahko opazimo nekatere napake, ki pa jih razumemo, saj se pojavljajo v vseh jezikih, ki se razvijajo, in taka je

tudi makedonščina. Koneski je skupaj s Krumom Toševom aktivno sodeloval pri izdelavi prvega in drugega makedonskega pravopisa. Čeprav je začel s poezijo, pri prelistavanju njegove bibliografije opazimo, da je največji del njegovega ustvarjanja posvečen raziskovanju makedonskega jezika. Leta 1945 je objavil pesnitev *Most*, naslednje leto v sodelovanju z drugimi makedonskimi pesniki zbirko *Pesmi* in leta 1948 zbirko *Zemlja in ljubezen*. Sočasno je objavil študijo *Makedonska literatura in makedonski književni jezik*, ki je bila po letu 1945 objavljena že drugič. 1946 je izšla študija *Beležke za slovar našega jezika*. Naslednji dve leti se je ves posvetil raziskovanju makedonskega jezika. Vsa ta dela so bila izdana do leta 1949. Dela kot so *Makedonski pravopis s pravopisnim slovarjem* (s Krumom Toševom), *Odlomek iz 13. stoletja – spomenik iz Ohridske šole*, *Napake v naglasu*; *Za sklone*, *Predloga V in VO*, *Uporaba odvisnih zaimkov: ŠTO, KOIŠTO in TH* pa so bila izdana naslednje leto. Pri branju njegove bibliografije pridemo do spoznanja, da šteje opus Blažeta Koneskega približno 400 enot, od katerih je ena četrtnina knjig. Zaradi širine njegovega ustvarjanja je bolje, da se zadržimo samo pri naštevanju najpomembnejših del iz vseh področij, ki opravičujejo prejeta priznanja.

Najpomembnejše delo Blažeta Koneskega je brez dvoma njegova *Slovnica makedonskega knjižnega jezika* 1. del (fonetika in naglas, 188 str.) iz 1952. leta in 2. del (morfologija, 252 str.) iz 1954. leta. To je bila prva izdaja, ki je bila večkrat ponatisnjena. Prvo makedonsko slovnico je izdal Gorgi Pulevski 1880. leta pod imenom *Slovnica rečevska ...*, pravopisne principe makedonskega jezika pa je začrtal Krste Misirkov 1903. leta. Kljub slovnici Pulevskega, pravopisnim načrtom Misirkova in objavi slovnice Krumeta Kepskega v delno osvobojeni Makedoniji 1946, predstavlja delo Blažeta Koneskega resnično premišljeno, opisno slovnico makedonskega jezika. Čeprav v njej niso obdelana vsa slovnična področja – nima posebnega poglavja o skladnji, ki je vključena v morfologiji – je služila tisočem makedonskim učiteljem, profesorjem in laikom kot pomoč pri utrjevanju in razširjanju znanja makedonskega jezika. Služila je kot nepogrešljiv priročnik mnogim kontrastivnim raziskavam. Brez njene pomoči bi bili le-ti premalo obveščeni o strukturi makedonskega jezika. Drugo pomembnejše delo Blažeta Koneskega je *Zgodovina makedonskega jezika* (1965), delo, ki ga nimajo niti starejši knjižni jeziki, kot je makedonščina. V njej so podane makedonske posebnosti fonološkega, oblikoslovnega in besedijskega sistema; od sprememb v glasovnem sistemu, realizacije nosnikov, polglasnikov, soglasnikov in soglasniških skupin, prek sintetizma, prehoda v makedonskem jeziku, razvoja trojnega postpozitivnega člana in nastanka vsestranega glagolskega sistema, pa vse do specifičnega makedonsko-slovenskega besednega modela in povezave z neslovenskimi, balkanskimi leksikalnimi sistemi, kot so grški, latinski (aromanski), albanski in turški.

Pri spoznavanju dela Blažeta Koneskega ne smemo spregledati študije *Jezik v makedonski narodni poeziji* iz 1967. leta, ki je pomembna stilistična analiza narodnega verza. Z njo so postavljene osnove sodobnega makedonskega jezikoslovja.

V okviru manj obsežnih del Koneskega ne smemo zaobiti velike teoretične in logične študije *Ohridska književna šola* iz 1956. leta. Študija predstavlja razlago najstarejših makedonskih pisnih književnih besedil iz časa svetega Klimenta in svetega Nauma ter njihovih učiteljev. Zelo odločilno je bilo tudi sodelovanje Koneskega pri makedonskem pravopisu, leksikologiji, dialektologiji in reševanju teoretičnih zgodovinskih in praktičnih jezikovnih vprašanj.

Na področju makedonske književnosti in njene zgodovine je Blaže Koneski napravil prve korake. *Makedonska književnost v 19. stoletju*, ki je izšla 1950. leta, še danes služi pri sistematičnih pristopih k novejši makedonski književnosti.

Blaže Koneski je bil tudi pesnik, ki je objavil več pesniških zbirk. Najpomembnejše so: *Zapisi* (1976), *Vežilja* (1979), *Stare in nove pesmi* (1979), *Pipe* (1984) in druge. Znana je tudi

njegova kratka proza Vinograd in zbirka pripovedk, obe pa sta izšli 1955. leta. Blaže Koneski je bil tudi veliko prevajalnik. Njegove pesmi in pripovedke so bile prevedene v slovenščino, hrvaščino, srbsščino, turščino, albanščino, madžarščino, francoščino, ruščino, italijanščino, grščino, poljščino, romunščino, nemščino, angleščino in druge jezike. V mnoge jezike je bila prevedena tudi njegova Slovnica makedonskega knjižnega jezika in vrsta strokovnih razprav.

Blaže Koneski je bil tudi odličen prevajalec poezije. V makedonščino je prevedel dela Prešerna (Krst pri Savici), Shakespearja, Blocka, Mickiewicza, Njegoša, Heineja in Majakovskega.

Za svoja dela je prejel najvišja priznanja; makedonske nagrade 11. oktober, brata Miladinovca in zlati venec. Na Struških večerih poezije je prejel nagrado za književni opus Misel. Podeljene pa so mu bile tudi Njegoševa in Herderjeva nagrada ter nagrada AVNOJ-a.

Akademik Blaže Koneski bo ostal osrednja osebnost dvajsetega stoletja v makedonskem javnem in kulturnem življenju.

Dragi Stefanija
 Filozofska fakulteta v Ljubljani